

Hembygdsbladet

Årgång 24, nummer 4
November 2022

Enhörna Hembygdsförenings
informationskrift

ENHÖRNA
HEMBYGDSFÖRENING

God Jul & Gott Nytt År

Gammaldags jul, julmarknad, Lucia med himlakul och "vi sjunger in julen" samt försäljning av viltkött den 11 december i Överenhörna (Södertälje kommun)

För fjärde gången samarrangerar Hembygdsföreningen, Bygdegårdsföreningen, Enhörna församling och Ekensbergs viltslakteri kring JULMARKNAD med mycket runtomkring. Då våra lokaler ligger så nära varandra, runt Överenhörna kyrka, har vi aktiviteter i alla fyra verksamheterna.

Buss 787 stannar vid Överenhörna kyrka.

PROGRAM:

12.00 -16.00 - I Hembygdsmuseet är det Gammaldags jul med jultema-försäljning, adventskaffe med pepparkaka och saffransbröd. Båda husen är juldekorerade med bland annat julgran och vackert julbord att beskåda.

12.00 -16.00 - I Bygdegården är det Julmarknad med allehanda marknadsstånd som säljer allt från julsaker till hemvävda mattor dvs mängder av trevliga saker att ha på julbordet, ge bort i julklapp eller bara köpa för att njuta av. Där finns också grillad viltkorv att inmundiga.

12.00-16.00 Vid Ekensbergs Viltslakteri är det försäljning av viltkött.

15.15 - Utanför Överenhörna kyrka bjuder Enhörna församling på Luciatåg med Himlakul.

16.00 - I Överenhörna kyrka sjunger vi in julen tillsammans, med välkända julpsalmer och sånger i en enkel musikgudstjänst.

Arrangörer: Hembygdsföreningen, Bygdegårdsföreningen och Enhörna församling och Ekensbergs viltslakteri

HEMBYGDSÅRET 2022

Det första året på länge som vi har genomfört alla tänkta aktiviteter! Våra olika evenemang har fått många att komma till museet och dessutom har vi haft många besökare utöver våra ordinarie öppettider t ex har vi haft olika grupper, skolklasser och föreningar på besök!

BESÖKSANTAL

Antalet besökande ligger fortfarande lägre än toppnoteringarna före åren med covid. Under sommarens aktiviteter har vi haft ca 1 800 besökare.

Vi kommer att arrangera Gammaldags Jul den 11 december (se inbjudan på annan sida) så än har vi inte räknat ihop årets resultat! Vi har även i år haft många nya besökare som har hittat till museet, både från Södertälje, från närliggande kommuner, från andra håll i landet och från omvärlden, som längst från Kina. Våra vanliga söndagar ökar i besöksantal och i år har vi oftast haft runt 40 – 50 besökare, rekordet var 70 besökare.

BIDRAGSANSÖKNINGAR

Våra byggnader är nu restaurerade så gott som överallt utvändigt. Men vi har dessutom behov av ett nytt värmesystem till båda husen och bättre tillgänglighet till Småskolans övervåning. Vi behöver dessutom både RWC och ett bättre kök i ett separat servicehus då det inte går att få plats med det i museibygnaderna. Silvana Lindgren-Majander och undertecknad arbetar oförtrutet vidare med olika ansökningar. Nu senast beviljades vi bidrag för att gjuta repliker av ordensemblen på Lurberget (se separat artikel) och eventpengar från kommunens näringslivsavdelning.

KUNGSGÅRDEN HUSABY Under året har Olle Karlsson tillsammans med många fler arbetsföra gjort Kungsgården Husaby tillgänglig igen. Vi har

även fått bidrag för detta arbete. Länsstyrelsen kulturmiljöavdelning har bekostat nedtagning av tre stora tallar och Socialstyrelsen har bistått med pengar för både material och aktiviteter.

Vi **SAMARBETAR** mer och mer mellan föreningar och andra i området, vilket gör allt så mycket bättre för oss alla. I år har vi samarrangerat höstmarknaden med loppis i bygdegården, viltslakteriet öppet och kyrkan bemannad. I kyrkan var det gudstjänst när allt annat stängde. Vi kommer i år återigen att samarrangera julaktiviteter. Innan pandemin gjorde vi ett kalendarium för vad som händer i Enhörna under sommaren som publicerades i vårt hembygdsblad. Hittills har vi avstått från det då det blev alltför magert, men det är något att börja fundera på nu igen.

ÅRETS UTSTÄLLNINGAR har vi återigen fått mycket beröm för! Ny utställning i år var Vatten Igår-Idag-Imorgon iordningställd av Britt-Marie Gylefors och Utrotningshotade ord iordningställd av Kicki Lindqvist. Nu när säsongen är över kommer vi att titta över vilka nyheter vi ska ha till nästa år och sedan iordningställa dessa. Vi har ju alltid något nytt att visa varje år!

FOTOSALEN OCH HEMBYGDSFORSKARRUMMET är mycket uppskattade och till fotosalen kommer många släktforskare för att leta sin historia. Anne-Marie Anderssons och tidigare Birgitta Johanssons stora arbete där har möjliggjort för oss alla att se de mer än 1 200 foton som finns uppsatta. Hembygdsforskarrummet har vi fortfarande mycket arbete med att sortera upp i och det kommer att ta lång tid framöver innan vi är färdiga med det, men det blir bättre och bättre och är redan idag en oas för de som vill veta mera om sitt hus eller om Enhörna i stort.

BROSCHYREN SEVÄRDHETER I ENHÖRNA som tipsar om utflyktsmål och vandringsleder i trakten finns att hämta för de som önskar. Vår nytryckning är redan halverad.

ÅRSMÖTET genomfördes planenligt i bygdegården sista söndagen i april.

NATIONALDAGSFIRANDET likaså och kören tågade då tillsammans med fanborgen in till tonerna av en gånglåt. Anne-Marie Andersson (född och uppvuxen på Ridön) och Britt-Marie Gylefors (anordnare av vattenutställningen) var årets talare och berättade om vattnet och dess betydelse.

BUSSRUNDTUREN gick av stapeln den 22 maj. Anne-Marie Andersson och Britt-Marie Gylefors guidade under resan. Deltog gjorde ett trettiotal enhörnabor som fick veta mera om sin hembygd.

KAFFEREP lockade som alltid många och som vanligt fanns där sju sorters kakor, bullar, tårter mm. Det organiserades av Kicki Lindqvist.

HÖSTMARKNAD hade vi i full storm och ösregn.

Ansvarade gjorde Britt-Marie Gylefors och regnet till trots kom många besökare.

MOPEDRALLY genomfördes även det som vanliga år. Det är ett samarrangemang mellan Pelle & Susanne Höglund, Berndt Eriksson och hembygdsföreningen. Många mopedister kom och många besökare tittade på ekipagen.

Det var så trevligt att kunna ha våra aktiviteter igång igen. Många besökare lockades till museet vid dessa aktiviteter men även på våra vanliga söndagar.

Vi har många som hjälper oss i styrelsen med allehanda göromål, allt från att dela ut medlemsblad till er alla, baka till vårt kafferep eller till söndagarna, snickra och laga saker, måla, rusta, vara sommarvärd i museet, byta utställningar och en hel massa annat. Utan deras hjälp skulle vi inte klara oss och som tack anordnade vi en kväll, före Nationaldagen, med god plock-mat och föreläsning av utställningarna. Hör gärna av er om ni vill hjälpa till framöver ... eller om vi har missat er!

Vår kassör Birgitta Wahlstedt-Wulkan konstaterade att intäkterna från medlemsavgifter, kommunala anslag, aktiviteter och försäljning även i år gav ett välbehövligt tillskott till föreningens kassa. Hembygdsbladet med lay-out av Juha Nyberg har kommit ut med fyra nummer, numera med 12 sidor varje gång och de senaste med Bygdegårdsföreningens sidor längst bak. Bengt Johansson står för samordningen av alla våra utdelare och ser till att ni får hembygdsbladen hem till er.

Avslutningsvis vill jag tacka alla våra medlemmar, museibesökande och alla som hjälpt oss under året. Det är er uppskattning som gör det roligt för oss alla att arbeta med museet! Jag önskar er en skön julhelg och trevlig läsning av Hembygdsbladet. Njut även av vår julgran som lyser så vackert vid LillAhls-korset och missa inte Gammaldags Jul med julmarknad, viltkött och Lucia samt sänger i kyrkan!

*God Jul och gott Nytt År
önskar er ordförande Mona Elveskog*

ORDENSEMBLEMEN PÅ LURBERGET

Så blev det äntligen av!
Vi beviljades 75 % av kostnaden
för att göra repliker av de fyra
kvarvarande ordensemblemen.
Originalen har gjutits av och
förlorade delar har återskapats
av Tierps Järnbruk AB/Gjuteri.
Replikerna gjuts i så kallat
segiärn, vilket är svårare att ha
sönder.

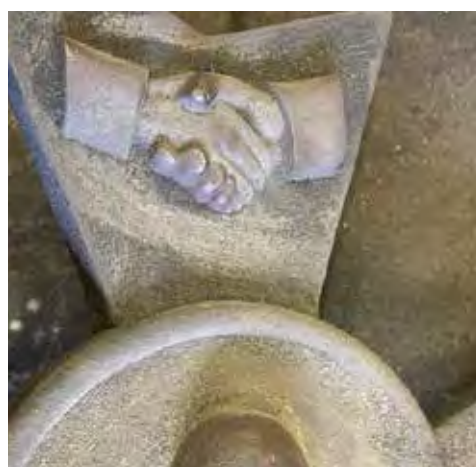
Vi har haft kontakt med det
ordenssällskap som har det
svårast skadade emblemet
och tack vare det vet vi nu
hur det ser ut. De andra hade
endast mindre skador så det
var lättare att se hur de har sett
ut. Vi fick ett sista-minuten-
erbjudande från Länsstyrelsens
Kulturmiljöenhet som innebar
att vi hade mycket kort tid på oss
att bestämma om vi skulle anta
erbjudandet. Vi hade en ansökan
inne som de nu kunde bevilja.
Vi tvekade inte eftersom vi tror
oss veta att ordensemblemen på
Lurberget betyder mycket för
många av oss som bor här!

Vi kommer att få betala
40 tkr av kostnaden för
replikerna och ordenssällskapet
Wänskapsbröderna, som har det
svårast skadade emblemet, har
lovat att bistå med hälften av
den kostnaden. Men vi hoppas
att några av er andra också
tycker att det är så trevligt att
de kommer på plats igen så att
ni hjälper oss med kvarvarande
kostnad. Så vi hoppas att det
inte blir en dyr historia för
föreningen!

/Mona

*De två bilderna överst visar ett
av de skadade emblemen som det
såg ut.*

*De två bilderna i mitten visar
restaureringen av samma och
den nedersta visar hur det ser ut i
färdigt skick.*

ENHÖRNA I NORDISKA MUSEETS ARKIV

JULSEDER

Till julen stöptes julljus, hvilka nedtill blefvo mycket grofva. De voro tre- eller stundom fyr-greniga.

Julhalm utbreddes på julaftonen tjockt på golvet. Sedan på juldagen borttogs denna, och endast ett tunnt lager af långa halmstrån utbreddes. Detta kvarlåg till inpå nyåret.

Till jul var i gamla tider nästan alltid trösken utförd. Ur det sista d.v.s. det djupast liggande lagret i loggolfvet utvaldes julkärven. Denna intogs af drängen på julaftonen och lades under julbordet, hvilket invid golvet var försedt med en särskild plan. Af de bästa stråna i julkärven gjordes en s.k. stump-lisa och äfven en annan figur kallad skomakaren.

Julgran var i gamla tider icke i bruk. Den lät ej förena sig med bruket af julhalm på golvet. Först på 1860-talet (trodde sagesmannen) begynte man använda julgran.

Tre gånger om året nämligen julafton, nyårsafton och fettisdagskvällen åto bönderna tillsammans med tjänarna. Eljest åt husbondfolket för sig.

Under julen höllos danssammankomster i gårdarna. Som hvarje gård skulle ha en sådan danstillställning fortvarade dessa juldanser till inpå nyåret. Hela socknens ungdom samlades till dessa fester (socknen är icke stor) [633 inv. 1889]. På danslokalen bjöds på stora kringlor (af vanlig kringelform) samt på s.k. kallskål, hvari brödet betades.

Sagesman för samtliga ovanstående uppteckningar var Johan Jansson i Överenhörna, f. 1830. Upptecknat 24 nov 1911. Enligt kyrkböckerna fanns det 1911 inga enhörnabor med det namnet, som var födda kring 1830. En möjlighet är att upptecknaren råkat skriva fel.

Julhalmen och en kärve under bordet lades ut innan man åt på julafton. Det var långhalm som sparades vid tröskningen, men ej sista kärven. Tredjedag jul togs så "golvhalmen" bort, men kärven under bordet låg kvar längre. Ingen julgran. Man hade bara en brasa i den öppna spiseln och hemstöpta talgljus, tjockare än vanligt.

Sagesmannen såg julgran första gången vid Mälåker 1889 (Hon var då gift.) Den var klädd med ljus, äpplen och karameller i papper.

Annandag jul kom man med "stjärnan" och sjöng "julvisan": "Guds son är född i Betlehem" och

"Guder morgon,
guder morgon
båd herre och fru!
Husbonde, matmoder
var lustig och glad!
Ja, vi önskar Eder alla
en fröjdefull jul.
Från alla olyckor
bevare Eder Gud."

Den visan hade intet särskilt namn. Så sjöng man också:

"Herodes han åker med hästar och vagn till dess att han kommer till Medians land.
Det barnet han söker, det fann inte han."

Fortsättningen liksom visans namn nu glömt av sagesmannen.

"Stjärnan" bjöds på kaffe.

Ibland kom också en julbock på "annandagsmorgon". Någon, vanligen en kvinna var då klädd i en fårskinnsfäll

med horn på huvudet. Denna bock leddes av en karl – ibland utklädd, ibland ej. Bocken gick omkring och ”stöttes” så ”di va’ rädda för honom”.

Sagesman för de två ovanstående uppteckningarna var Fru Anna Mathilda Ek, f. 1856 i Överenhörna som Anna Mathilda Wallin. Upptecknat i Mariefred nov. 1926.

STUMP-LISA OCH SKOMAKARN

Af de bästa stråna i julkärfven gjordes en liten, omkr. 16 cm hög docka, som kallades stump-lisa. Med denna utfördes en lek. Figuren ställdes på golvet, och sedan skulle en hvar försöka att, med händerna på ryggen, böja sig framåt så att han kunde gripa figuren med munnen och sedan åter resa sig. De allra flesta tumlade förstås öfver ända.

Utom ”stumplisa” gjordes af halm från julkärfven äfven en annan figur kallad ”skomakarn”. Denna var mellan 40 – 50 cm hög. Med denna lekte man en lek, som hette ”sticka skomakarn”. Två personer ställde sig rygg mot rygg med en stång mellan sina ben och halmfiguren framför den ena. Denne skulle nu söka hindra den andre att med stången peta omkull halmdockan.

Sagesman Johan Jansson

ANDRA JULLEKAR

”Bygga bo” Deltagarna ställde sig i en rad, varannan pojke, varannan flicka. Så tog den första i raden en 10-öring i munnen och höll den vanligen så, att bara en liten kant stack fram. Nästa man (eller kvinna) skulle så ta 10 öringen med munnen och låta den gå vidare på samma sätt.

”Sälja väv” Man satt i ring och en gick omkring och sålde väven, Man tillfrågades först om man ville ”köpa väv” och sedan ”hur mycket”. Då fick man ”märka till” hur stor bit man ville ha. Den skulle man få när säljaren kom igen, men: ”när jag kommer igen får du inte hicka, inte gala, inte nicka, inte tala, bara sticka” (eller några andra ord i rim). Klickade man fick man ge pant.

”Blindbock” Man satt i ring och blindbocken gick inne i ringen. När man bytte plats klappade man till honom och sade: ”Klappa kulla, Bengt gå och sätt dig”. Så ”Skiftade man bocken”. Hur därvid tillgick minnes ej sagesmannen mer än att man sade: ”hornen tar jag, vad tar du?” och sen lekte man

”Låna eld” hade en eldtång och gick omkring med och fick till svar ”gå till grannas”. Och sen ”blir jag närapå skraddare” (sen kommer jag ej ihåg mer) sa’ sagesmannen, Fru Anna Math. Ek.

Uppteckningarna återfinns hos Nordiska Museet i Hammarstedtska arkivet.

STICKA SKOMAKARE

Förr då julhalm allmänt begagnades så såg man äfven i hvarje stuga så länge halmen låg inne äfven flera sådana skomakare substituter hvar och en med namn efter sin skomakare.

Man gör en halmdocka af cirka en alns längd och mindre därtill om barn finnes. Halmdockan göres med tre fötter och lindas fast med garn att hon kan stå och äfven äga uthållighet för all den hårda medfart som henne är ämnad. Emellertid så får denna halmdocka namn och får subsistera för någon viss skomakare. Alla i huset skola hylla skomakaren. Någon går likväl ut och inkommer såsom främmande och frågar efter hälsningen:

God da! Ä skomakarn hemma?

Svaras: Ja!

Främlingen: Har’n gjolt nå’ra skor åt mej?

Svaras: Neej! de’ tror ja’ inte!

Främlingen: Då ska’ ja’ stikka ogo’ ur’n!

Svaras af någon: Å ja’ ska’l försvara’n, ja’!

Den försvarande tager halmskomakaren och ställer framför sig och i krökt ställning, den anfallande ställer sig rygg mot rygg mot försvararen och han har en käpp i handen och äfven i lutande ställning.

Den anfallande sticker käppen emellan sina och försvararens ben och försvararen fattar käppen med båda händerna. Den anfallande söker nu hvad möjligt är åtkomma halmskomakaren med käppen men försvararen söker att afvärja stötarna och bringa dem på sidan.

Slutligen om något nöje skall bli och leken skall sluta så måste med eller utan försvararens vilja skomakaren få sig en sittopp så han tullrar öfverända. Och så fortsätter andra samma experiment tills trasorna börja hänga kring skomakaren och detta under alla upptänkliga skämtsamma sårande utlåtanden om skomakare i allmänhet. Torde hända att en existerande och verkligt livs lefvande skomakare inkommer med detsamma så blir nöjet ännu amplare.

Förr allmän. Öfvas ej numera icke något i Länna.

/Arne Sjöqvist

NÅGRA MINNEN OM KLAS I:SON LUNDIN

Under åren 1938 till 1960 hade vi en präst i Enhörna som hette Klas I:son Lundin. Han och hans fru Karin fick 3 barn, 2 pojkar och en flicka.

Klas var mycket intresserad av församlingslivet. Han var också en skicklig fotograf. Våra filmer som ligger på DVD har till stor del filmats av honom. Det berättas att han hade väldigt bråttom med sin predikan på en vanlig söndagsgudstjänst när EIF spelade fotboll. Han ville nämligen vara på plats och filma och naturligtvis ta del av resultatet!

Vi som bodde på öarna tog oss sällan till kyrkan och det ville han råda bot på. Han bjöd ut sig och sin familj till Ridö en vacker sommardag för att dricka kaffe men framför allt för att ge Guds ord till öborna. Samtliga boenden på ön bjöds till Ridö gård och kom söndagsklädda för att lyssna på prästen och hans budskap.

I ett församlingsblad som Tvetå kyrka gav ut år 1984 berättar Klas en fin historia om när han var barn. I korta ordalag vill jag återge den. Hans far var stadsläkare och ville glädja de gamla på Artursberg på julen. Deras vänner och bekanta hjälpte till att baka pepparkakor, sy förkläden och näsdukar. Klas och hans syskon fick hjälpa till att fördela dessa saker i påsar. Det fanns pepparkaksgubbar, pepparkakshjärtan, förkläden, ett vackert julkort och karameller i kvinnornas påsar. Till männen fanns det pepparkaksgummor, pepparkaksgrisar, en rödrutig näsduk, en almanacka och ett hekto snus. Sedan knöts påsarna till med röda och blå snören för att man vid utdelningen skulle kunna skilja dem åt. När

Klas I:son Lundin håller tal vid invigningen av Fritidsgården den 26 april år 1952.

sedan julaftonen kom begav sig hela familjen med barnen klädda i grå kolt, gråa byxor och en röd toppluva med påsarna på kälke till ålderdomshemmet. Kaffe, bullar och kakor serverades och barnen kilade ut och in mellan bord och stolar för att dela ut de åtråvärda påsarna. De gamlas ögon strålade av vänlighet och tacksamhet. Efteråt lästes julevangeliet och julpsalmer ljud ur de gamlas strupar. Så småningom lämnade de julfirandet på Artursberg för att bege sig hem och fira den egna julaftonen.

/Anne-Marie

Konfirmationskort från år 1958 med prästen Klas I:son Lundin

Övre raden från vänster okänd, Rolf Andersson, Löväsen, Rolf Höglund, Björkboda, okänd, okänd

Sittande från vänster: Kerstin Wennberg, Sandtorp, Berit Gustavsson, Björkhaga, Prästen, Birgitta Wandelstam, Ekensberg, Karin Wandelstam, Ekensberg

BUSSRUNDTUREN DEN 22 MAJ 2022

Ett trettiotal personer samlades vid Ica-hörnan för att följa med på hembygdsföreningens rundresa i Enhörna. Britt-Mari Gylefors och undertecknad guidade från bussen för att ge enhörnaborna lite mera kunskap om sin hembygd. Resan började i Ekeby där vi berättade om Ekeby Gård med sina 28 torp och enorma jordbruks- och skogsmarker. År 1965 såldes hela gården till Södertälje Kommun som lät försälja tomter för egnahemsbebyggelse. Färden gick mot Tuna där vi stannade till framför kyrkan från 1100-talet, de två sandstenshällarna från Löfsta och runstenen som finns utanför kyrkan. Vi fick också en glimt av tiondeboden som fått nytt tak bekostat av församlingen. Vid Valla svängde bussen av mot Sandviken, förbi Vallaskolan, Norrlöts handelsträdgård, Sandvikens nedlagda tegelbruk med sin höga skorsten och Kämparo som tidigare var en rekreationsplats för Frälsningsarmens ”kvinnliga soldater”. Vid bryggan stod Gunnar Lindqvist som berättade om Sandvikens Ångbåtsbryggförening. Här vände bussen och fortsatte tillbaka mot Valla förbi Väsby, Stjärna, Aska och Lill-Ahl för att komma till Löfsta med sin unika dubbelallé.

Vi vände och färden gick tillbaka mot Lill-Ahl där hembygdsgranen och ”Facklan” står. Konstnären Åke Falk gjorde facklan av spårvagnsräls. Mellan rälsarna finns vita stenar med infällda glasmosaiker. På toppen finns en installation av vridna järnrör som omsluter en lampa i form av en fackla. Vår resa fortsatte mot Varneby och en sk domarring som finns på en skogshöjd ca 400 meter öster om vägen. Uppe på bergsplatåerna ligger också fornborgar från folkvandringstiden. Sedan åkte vi genom Hammarby, över Jursta och stannade vid museet där vi serverades kaffe. Efter en välbehövlig paus gav vi oss av förbi det gamla prästbostället, Åleby, och stannade slutligen vid Horns Säteri där Göran Groth delgav oss dess historia.

Om ni inte redan har åkt bussrundturen så missa den inte nästa år! /Anne-Marie

MOPEDRALLY 19 SEPTEMBER

Årets mopperally gick av stapeln den 18/9-22. Ca 120 kvinnor och män anmälde sig hos arrangörerna.

Goda smörgåsar och kaffe serverades före start då många hade åkt långt. Det är mäktigt att se alla fina mopeder som beundrades både av förarna och åskådarna. När klockan närmade sig 11:00 radade förarna upp sig på led, startade och blåroken la sig över museet. Efter en trevlig runda i Enhörna på 4 mil och 3 timmar kom de åter till museet där grillad korv med hemlagat potatismos väntade. Vi hade tur med vädret, solen sken och himlen var blå. Alla verkade nöjda och glada vid hemfärden.

/Kicki

ETT FOTO BERÄTTAR

Två av bilderna visar upptagning av is från Mälaren. Det är familjen Hedengren som bodde på Ridö gård vi ser på fotona. Man ser arbetet med att såga de stora isblocken och sedan med hjälp av en iskrok och isstege dra upp dessa från vattnet och lasta dem på släde för att därefter dra hem dem till gården. Det var många dagars hårt arbete med att ta upp isen, forsla hem den och sedan låta uppföra en isstack. Issågar och iskrokar finns att se i Hembygds museet. Det tredje fotot är taget vid Ekensberg när man uppförde en isstack.

Väl hemma på gården lagrades isen i stora högar så kallad isstack eller isdös. Här gällde det att välja rätt plats, det skulle vara skuggigt så att isen höll sig helst ända till början av hösten. De flesta gårdar och gästgiverier/pensionat hade en isstack långt in på 1900-talet, vanligen ända till hushållet blev elektrifierat så att ett kylskåp kunde köpas in. Isen travades i högar och täcktes med ett rikt lager av sågspån, halm och ibland jord. Alla springor skulle täckas så att luft inte kunde komma in och tina isen.

Gårdar använde is för att kyla spenvarma mjölken. Mjölken silades ner i mjölkflaskan som stod i bassängen med vatten som kylades ner av isen. Isen hämtades från isstacken, på så sätt att man tog bort spån, använde en vanlig yxa och högg bort lämpliga bitar från isen, sedan återfyllde man noga med spån.

Kylan i isstacken användes även till att kyla matvaror. Äldre personer har berättat om att man gjorde små hålrum i stacken där mat stoppades in. En del herrar använde även kylan till att få ner temperaturen i brännvinet.

På större gårdar kunde man även ha ett isskåp. Skåpen hade dubbla väggar och isen placerades ovanpå utrymmet där varorna förvarades. Smältvattnet rann då ned i kanaler mellan de dubbla väggarna och kylde skåpet. Ett sådant isskåp finns bevarat i hembygds museet. Skåpet användes vid Horn.

Isdösarna var vanliga åtminstone från och med 1800-talet, men det finns belägg för att det byggdes isstackar redan på 1300-talet. Bruket att bygga isdösar tros ha följt med munkar till Norden från sydligare länder.

Isstackar blev ovanligare då elektriciteten gjorde sitt intåg i Sverige.

KTH-studenterna Carl Munters och Baltzar von Platen lanserade 1922 ett examensarbete enligt principen ”kyla genom värme”. Det blev starten för tillverkning av kylskåp. Städerna fick el tidigare än landet, men redan 1938 hade 65 % av landsbygdshushållen elektrifierats. Kylskåpen tog över isens arbete med att kyla mjölk och matvaror.

/Britt-Marie

Upptagning av is utanför Ridö, 1940-talet. På bilderna ses Otto, Arne och Anne-Marie Hedengren samt drängen "Lång-Anders"

Uppbyggnad av isstack vid Ekensberg, år 1936. På bilden ses Erik Åhs, rättare på Ekensberg, Wijk samt Martin Höglund Björkboda. Isen täcktes med sågspån och halm. På Ekensberg fanns 80 mjölkkor. Mjölken kylades med krossad is från isstacken.

Isabelle, Malcom, Adrian (bakre raden) och Polly.

Ellen.

ENHÖRNINGSJAKT SOMMAREN 2022

Jakten på enhörningar i Enhörna hembygdsmuseum har varit populär denna sommar. Många barn och vuxna har spanat efter Enhörningar i alla dess former och några har varit riktigt uppmärksamma och hittat alla som varit gömda i småskolan och storskolan.

Vinnaren av första omgången blev Adrian Groth som tillsammans med syskon och kusiner var mycket duktiga. Adrian blev lycklig vinnare av "Unicorn poo", andra omgången med dragning i september vanns av duktiga Ellen Jarlheden.

GRILJERADE GRISFÖTTER

En maträtt som var vanlig på julbordet förr var griljerade grisfötter. Från Hemmets kokbok utgiven 1941 kommer detta recept:

- 4 grisfötter
- 3 lit. vatten
- 2 msk. salt
- 10 vitpepparkorn

Beredning: Grisfötterna läggs i kallt vatten 12 timmar, under denna tid bytes vattnet ett par gånger.

De skällas med hett vatten och skrapas ytterst noga, så att de äro fullkomligt rena och fria från borst.

De klyvas, sköljas väl och sättas på i vattnet, tillsatt med salt och vitpepparkorn.

När spadet kokat upp skummas det omsorgsfullt, och alltsammans får koka sakta 3-4 timmar, tills köttet kännes fullkomligt mjukt, och benen lätt lossna.

Under kokningen bör man se till, att grisfötterna ligga helt nere i spadet, i motsatt fall mörkna de lätt. När de äro kokta, läggs de en stund i kallt vatten för att vitna.

De kunna nu serveras kalla i spadet eller läggs i lätt press och griljeras.

Griljering: 1/2 msk senap, 1/2 msk socker, 1 ägg och 2 msk stöta skorpor. 200 gr tills de får fin färg i ugnen.

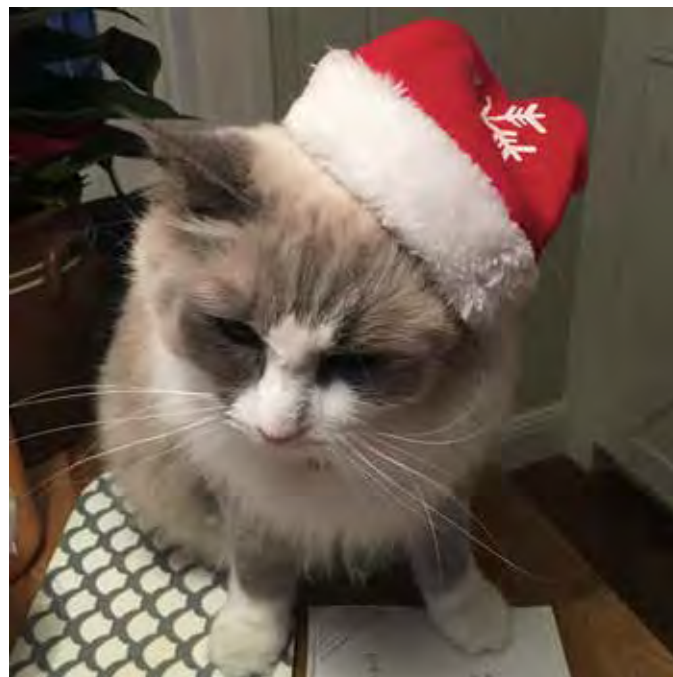
Detta tyckte jag var gott att äta på julen när jag var barn!!!! Numera hoppar jag över denna maträtt. /Kicki

HEMBYGDSFÖRENINGEN SÖKER TREVLIGA JULBILDER.

Bilder på tomtar, julfrände & julgransplundringar.

Har ni trevliga bilder, både äldre och nyare, som vi kan få låna och scanna in till vårt kommande digitala arkiv?

Skicka oss ett email till bilder.enh.hbf@gmail.com och berätta vad ni har.

DEN 25 SEPTEMBER VAR DET EN ÅTERINVIGNING AV KUNGSGÅRDEN HUSABY ENHÖRNA

Under det gångna året har Olle Karlsson med ett antal mannar jobbat hårt för att få tillbaka Husabyområdet som det varit under lång tid efter det att området åren 1986-1989 blev utgrävt och dokumenterat på initiativ av hembygdsföreningen och under ledning av Riksantikvarieämbetet. Får betade av gräs och sly så stigarna var framkomliga och det fanns skyltar som berättade Husabys historia. Men med tidens tand och avsaknad av får har området somnat in ända tills nu anno 2022!

Inför återinvigningen plockade vi fram de gamla krönikespelskläderna som fanns inklämda i en garderob på museets övervåning. Det är få av enhörnaborna som minns eller ens varit med när spelet begav sig. (se nedan).

Olle Karlsson, Gunnar Lindqvist och Jessika Allmo klädde sig inför återinvigningen i dessa vackra krönikekläder. Olle klippte det blågula bandet och sa några väl valda ord. Därefter följde ett trettiotal besökare med på en av Olle guidad tur i området. Alla var intresserade, ställde många frågor och var mycket nöjda med dagen som avslutades vid museet. Eftersom det var säsongens sista öppetdag serverade Mats, Mona, Silvana, Leif, Britt-Mari och Kicki väfflor med sylt och grädde som också rönt stor uppskattning.

NU ÄR DET DAGS ATT ÄVEN LÅTA KRÖNIKESPELET ÅTERUPPFÖRAS!

För att finansiera utgrävningens arkeolog behövdes pengar som hembygdsföreningen inte hade tillräckligt av. Då kom förslaget att sätta upp ett krönikespel som skulle illustrera tillfället då kaplanen besöker fogden på Husaby med bud från Kung Magnus och hertig Erik som testamenterat gården till biskop Anund i Strängnäs. Bönder kommer med skatt i form av säd som skall kontrollvägas av fogden, fogdens soldater har ridit runt i en bondes åker och förstört all säd så familjen inte har mat för den kommande vintern. Bönder kastas i fängelsehålan. Detta och mycket mera händer på Husaby kulle år 1276!

Detta är ett litet exempel på innehållet i krönikespelet.

Då vi har en fantastisk uppsättning av medeltida kläder som syddes av Inga Ekvall och Ingrid Anerud vill vi så gärna att spelet ska få en uppföljning.

Är du intresserad av att skriva manus, spela teater, regissera, eller musicera.

Hör av dig till någon i styrelsen snarast eller senast före jul.

/Anne-Marie

JULGLIMMER

Enhörnas traditionella eldfest
Juldagen kl 17.00 - 22.00 i
Körsbärlunden vid Ytterenhörna.

Har ni inte varit där?
Gör ett besök!
Ett helt unikt
skådespel.

Trädvårdsföreningen önskar alla välkomna till årets julglimmer i körsbärlunden. Kl 17 tänds mängder av marschaller och i träden hänger hundratals lyktor med levande ljus. Om vädret står oss bi utlovas ett förtrollat landskap. Bilburna besökare kan parkera vid Ytterenhörna kyrka eller vid den lilla parkeringen som finns i anslutning till Körsbärlunden.

MEDLEMSAVGIFTEN I ENHÖRNA HEMBYGDSFÖRENING

För 2023 är årsavgiften
150kr/200kr (enskild/familj).

Som medlem hjälper du
föreningen med drift & underhåll av
Hembygds museet och Husabyområdet
samt kostnader kring Hembygdsbladet,
framtagandet av skrifter, m.m.

Vi behöver uppdatera medlemsregistret.

Er adress får vi automatiskt via banken
när ni betalar via Plusgirot men vi vill
gärna ha era email-adresser.

Skriv gärna email-adressen i
meddelandefältet.

Du som betalar med Swish, skriv
gatuadress, postnummer (om du inte bor
i Enhörna) samt email i meddelandet.
Namn får vi automatiskt via banken.

ENHÖRNA HEMBYGDSFÖRENINGENS STYRELSE

Mona Elveskog, ordf.	070/214 55 01 (elveskog@telia.com)
Britt-Mari Gylefors, v. ordf.	070/535 84 56 (b.gylefors@telia.com)
Birgitta Wahlstedt-Wulkan, kassör	073/622 21 95 (birgittawahlstedtwulkan@hotmail.com)
Anne-Marie Andersson	070/672 42 46 (anne-marie.majhem@telia.com)
Kicki Lindqvist	070/990 40 83 (kickilindqvist1947@gmail.com)
Bengt Johansson	072/877 24 34 (iobjohansson@ekeby-ktv.net)
Juha Nyberg	070/325 99 03 (juha.nyberg@linearis.se)
Silvana Lindgren	076/724 41 58 (silvana.lindgren@gmail.com)

Stöd oss också genom att
köpa våra skrifter, filmer och
vy-/presentkort att ge bort
som julgåvor eller presenter.
De kan köpas på museet, på
Norrlöts Handelsträdgård
eller på Destination Södertälje
(turistbyrån).

E · N · H · Ö · R · N · A

HEMBYGDSFÖRENING

Box 39, 151 28 Enhörna

Medlemsavgiften är 150/200:-/år (enskild/familj).

Plusgiro 23 89 45-0 | Swish 1234006839

Hembygds museet håller öppet söndagar under
juni - september 13.00 - 16.00.

Tag kontakt med någon i styrelsen om du vill
besöka museet vid annan tidpunkt.

Besök föreningens hemsida:

www.hembygd.se/enhorna-hembygdsforening

FILMKLUBB

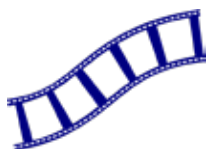
Mån 5 dec 19:00 - 21:00

Spencer

Diana är på väg till ännu en julhelg med kungafamiljen, medveten om att hennes äktenskap med prins Charles rasat samman. Han ses allt oftare med Camilla Parker-Bowles medan hon fortsatt tvingats spela den perfekta hustrun. Alla är inställda på en

sedvanlig stramt regisserad jul med mat, dryck, tomma fraser och fasanjakt, men Diana vet att allt måste bli annorlunda denna gång. Fången i en omöjlig roll har hon nu bara ett mål - att skydda sig själv och sina pojkar Harry och William.

Längd: 1h 57min
Tillåten från 11år

KULTURDAGARNA I OKTOBER BJÖD PÅ HELT FANTASTISKA HANTVERK

Det visades många fina hantverk av duktiga hantverkare och utställare. Måleri, foto, stickning och virkning, föremål gjutna i betong, keramik, med flera. Ann Westerberg berättade om den svåra konsten med dekorativt måleri. Anne-Marie Andersson berättade om de utställda unika kläderna från Krönikerspelen om Husaby Kungsgård.

ÄR DU MEDLEM FÅR DU VÅRA NYHETS BREV DÄR VI PRESENTERAR ALLA VÅRA MEDLEMSAKTIVITETER!

JULMARKNAD 11 DECEMBER

12.00 - 16.00 - I Bygdegården är det Julmarknad med allehanda marknadsstånd som säljer allt från julsaker till hemvävda mattor dvs mängder av trevliga saker att ha på julbordet, ge bort i julklapp eller bara köpa för att njuta av. Där finns också

VILL DU VARA EN DEL I EN AV SVERIGES FINASTE BYGDEGÅRDAR?

Bli medlem genom att sätta in 150 kr/år/person på bankgiro 696-2526 eller enkelt med swish 1230691386

ÖVER-ENHÖRNA BYGDEGÅRDSFÖRENING

151 96 Enhörna

Telefon: 070-679 43 92

Mejl: info@overenhorna.se

Över-Enhörna
Bygdegårdsförening

www.overenhorna.se

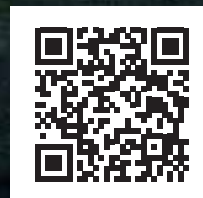
STYRELSEN I ÖVER-ENHÖRNA BYGDEGÅRDSFÖRENING

Johanna Bleckert	josvensson75@hotmail.com	070-910 12 36
Peter Cronström	peter@cronstrom.com	070-590 76 17
Mona Elveskog, ordförande	elveskog@telia.com	070-214 55 01
Barbro Holmberg	barbro.h.holmberg@gmail.com	070-930 02 58
Susanne Höglund	susannehoglund61@gmail.com	070-345 83 63
Juha Nyberg	juha.nyberg@linearis.se	070-325 99 03
Thomas Therbén	thomas@therben.se	070-728 82 79
Anita Wennberg	wennberg.anita@gmail.com	070-942 16 46

EN UNIK BYGDEGÅRD

Över-Enhörna
Bygdegårdsförening

Enhörnas bygdegård är redan från början gjord till
att vara just en bygdens gård.

En gård och plats att samlas på och ikring.

FÖR MÖTEN, FEST, FIRANDE...

Överenhörna Bygdegård - en stilfull byggnad som passar till de flesta tillfällen för möte. Litet eller stort sällskap, fest och firande. Byggnaden är varsamt reoverad under antikvarisk ledning. Med känslig hand för kulturellt bevarande av en helt unik bygdegård.

Bioklubb, kulturdagar, gympa, yoga, loppis, marknad, fågelskådning, barnteater, föreläsningar, kurser, öppet hus, fest, bokbytardag, julmarknad är lite exempel på saker som görs och ordnas i bygdegården.